

samráðingarnar vóru loknar og avtalan gjørd. Eisini hetta álitíð byggir á tað ófrávikiliga kravið, at málið varð yvirtikið sum sermál, og at avgerðarrætturin tí skuldi liggja í Føroyum. Hinvegin var eyðsæð, at danska stjórnin kundi seta krøv, tá tað snúði seg um eitt B-mál. Høvuðsendamálið við Hvíta álitinum var júst ein roynd at lýsa, hvørjum krøvum roknast kundi við, og í hvønn mun tilík krøv kanska kundu verða góðtikin uttan at føroysk áhugamál vórðu skadd.

Samanumtikið kann einki av tí, ið Høgni Hoydal vísir til sum "alment kent", takast til inntøku fyri, at tað landsstýrið, ið førði samráðingarnar um undirgrundina, nakrantíð umhugsaði eina grønlandska loysn ella gav dansku stjórnini minsta varhuga av, at ein tilík loysn kundi góðtakast.

Tann 11. september 1992 – enn einaferð

So eru vit aftur við spurningin um, hvat var í skjáttuni hjá landsstýrinum tann dagin. Høgni Hoydal sigur ein grønlandsk loysn (við ongum gáasareygu!), og hann hevur ikki greitt frá, hvaðan hann hevur hetta páhald.

Hesin fundurin var umbiðin av landsstýrinum fyri at fáa gongd á aftur arbeiðið í embætisbólkinum, ið var fyribils niðurlagt, meðan bíðað varð eftir greiðari politiskum útmeldingum frá stjórnini. Sjálvsagt fóru samráðingarmenninir ikki tómhentir til tilíkan fund. Tað hevði verið óðamannaverk, um ynski var at fáa nakað burturúr. Tilfar var tí fyrireikað til fundin, og av tí at minnið kann vera svikaligt tá frálíður, havi eg gjørt mær tann ómak at leita hetta tilfarið fram. Tað bygdi alt á ta ófrávikiligu treyt, at málið varð yvirtikið sum sermál, og at føroyskir myndugleikar sostatt finga bæði lóg-gávuvaldið og umsitingina. Undir hesum treytum kundi samráðast um ymiskar praktiskar loysnir, ið kundu vera til fyrimunar fyri báðar partar. Tað er nú einaferð soleiðis, at skulu samráðingar millum tveir partar, ið hava ymisk áhugamál, kunna føra til semju, er ofta neyðugt við pragmatiskum ella realpolitiskum loysnum. Annars kann tað lættliga enda við, at tú - um tú heldur um alt - situr eftir við ongum.

Millum hetta tilfarið er eitt skjal, nevnt "Talepunkter", umfatandi tey krøv og sjónarmið, sum løgmaður skuldi føra fram á fundinum. Punkt 5 í hesum skjali er soljóðandi: "Jeg ønsker at gentage, at vores hjemmestyrelov af 1948 klart stiller os stærkere vedrørende en overtagelse end Grønland står i henhold til sin hjemmestyrelov af 1979. Allerede af denne grund er en "Grønlands-ordning" uacceptabel for os, både juridisk og politisk".

Hetta var tað, ið løgmaður hevði í skjáttuni. Eg hugsji ikki, at tað kundi verið sagt stórt greiðari.

Um at sitera

Høgni Hoydal lastar meg fyri, at eg bert havi siterað eitt brot av grein hansara, og enntá verri ikki

havi viðgjørt samanhingin og innihaldið í greinini. Hetta var ikki av tilvild. Eg havi ongan hug til at leggja meg útí eitt politiskt stríð millum Tjóðveldisflokkin og Javnaðarflokkin. Tað, sum fekk meg at gera viðmerkingar til greinina hjá Høgna Hoydal, var tann einfaldi veruleikin, at eg visti, hvat gekk fyri seg á umrødda fundi, og at tað, sum hann skrivaði, var beinleiðis í stríð við veruleikan.

Eg skal tó gera nakrar viðmerkingar til tann partin av grein hansara, sum viðvíkti undirgrundini, og sum eg ikki nevndi í fyrra umfari.

At Tjóðveldisflokkurin hevur hildið fast við síni mál og okkara rættindi, so at vit ikki fara av kós móti einum sjálvstøðugum landi, ivist eg onga løtu í. Eg dugi bara illa at síggja, at flokkurin hevði nakran øðrvísi leiklut í undirgrundarmálinum enn at standa saman við hinum flokkunum, ið vildu hava yvirtøkuna frama. Hetta var eisini ein sterk støða. Tó eigur at verða nevnt, at Finnbogi Ísakson, ið sum landsstýrismaður hevði undirgrundarmálið um hendur, at dansk-føroyska embætismannanevndin skuldi setast, helt fast um, at landsstýrið skuldi eiga formannin í nevndini. Hóast hetta, saman við ósemjuni um orðing av arbeiðssetninginum, seinkaði samráðingunum í drúgva tí, var tað uttan iva ein skilagóð støða.

At yvirtøkan av ráevnunum í undirgrundini á nakran hátt skal hava við sær, at vit fara av kósini móti einum sjálvstøðugum landi, man vera heldur torført at skilja fyri fólk flest. Tað finnast óivað fleiri, ið halda, at verður olja funnin til munar í føroysku undirgrundini, fer tað óivað at skunda undir hesa gongdina.

So er tað tann gamla plátan um vantandi ognarrætt til undirgrundina, og at vit bert "hava

yvirtikið umsitingina av ráevnum í undirgrundini". Hertil er í stuttum at viðmerkja, at vit hava ognarrættin til øll tey ráevni, ið kanska eru at finna í føroysku undirgrundini.

Hesin ognarrættur er staðfestur í løgtingslóg nr. 31 frá 16. mars 1998 um kolvetnisvirksemi. Grein 1 ásetir, hvørji ráevni lógin fevnir um, og í grein 3 er ásett, at "Kolvetni, nevnd eru í § 1 hoyra Føroya landi til". Í viðmerkingunum til grein 3 verður sagt, at "Stk. 1 ásetir, at kolvetni er landsins ogn". Hesin landsins ognarrættur verður handhevaður á tann hátt, at tað eru løgting og landsstýri, ið skulu góðkenna alt ráevnisvirksemi og veita øll leitingar- og útvinningarloyvi á føroyskum land- og sjóki, undir treytum, ið løgting og landsstýri leggja við.

Ognarrættur landsins til ráevnistilfeingið er sera týðningarmikil, tá hugsað verður um møguleikarnar fyri at vekja áhuga hjá altjóða oljufeløgum at gera tær risailøgur, ið leiting eftir olju á so torførum øki sum tí føroyska, krevur. Tað er nevniliga hesin ognarrættur, ið heimilar landsstýrinum at geva loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Sum nevnt í viðmerkingunum til grein 3 og 6 í kolvetnislógini ber tilíkur einkarrættur vanliga við sær, at loyvishavin gerst eigari av møguligum kolvetnum framleiddum í loyvisøkinum. Kundu feløgini ikki fingið tilíkan ognarrætt til útvunnin kolvetni, hevði áhugin at gera neyðugu íløgurnar uttan iva minkað munandi.

Mær vitandi hava hvørki danskir myndugleikar ella tey altjóða feløg, ið hava brúkt hundradtals miljónir til oljuvirksemi í Føroyum og sum nú standa frammanfyri enn størri íløgum, sett minsta spurnartekin við hendan ognarrætt. Sum nevnt

omanfyri er føroyska loyvisskipanin – eins og líknandi skipanir í øðrum londum – grundað á ta fyritleyrt, at loyvishavarin fær ognarrætt til framleidd kolvetni. At sáa iva um, at loyvisgevarin, Føroya landsstýri, hevur fulla heimild til at veita loyvi, sum geva loyvishavarunum ognarrættin til útvunnin kolvetni, má haldast at vera ábyrgdarleyst.

Nú sigur Høgni Hoydal helst, at hann tosar um ognarrættin til undirgrundina og ikki til ráevnini. Hetta er júst eitt sjónarmið, ið um tað hevði verið fremsta krav føroyinga undir samráðingunum, hevði ført til, at vit enn høvdu sitið og deilst um "højhedsret" og tilík "romantiske begreber", sum Schlüter einaferð tók til, heldur enn at fara eftir tí, sum heimastýrislógin heimilaði okkum, nevniliga ráevnunum. Lat so danir eiga eina tóma undirgrund, tá vit hava vundið oljuna úr henni, væl at merkja um vit ikki til ta tíð hava fingið skeytið.

Hvussu hevur yvirtøkan roynst?

Høgni Hoydal avdúkar, at fleiri føroyskir politikarar óttaðust fyri, at vit ikki høvdu serfrøðina til at kunna umsita økið sjálvi, og at Danmark tískil skuldi fáa ein aktivan leiklut í umsitingini. Sjálvur minnst eg ikki, hvørjir hesir vóru. Tað vóru ikki teir, sum ráddu fyri borgum í Tinganesi um ta tíðina, tá ráevnini vórðu yvirtikin og ein føroyskur oljupolitikkur skuldi fyrireikast og setast í verk. Teir høvdu ikki kálvahjarta, ið hvussu er ikki í undirgrundarmálinum.

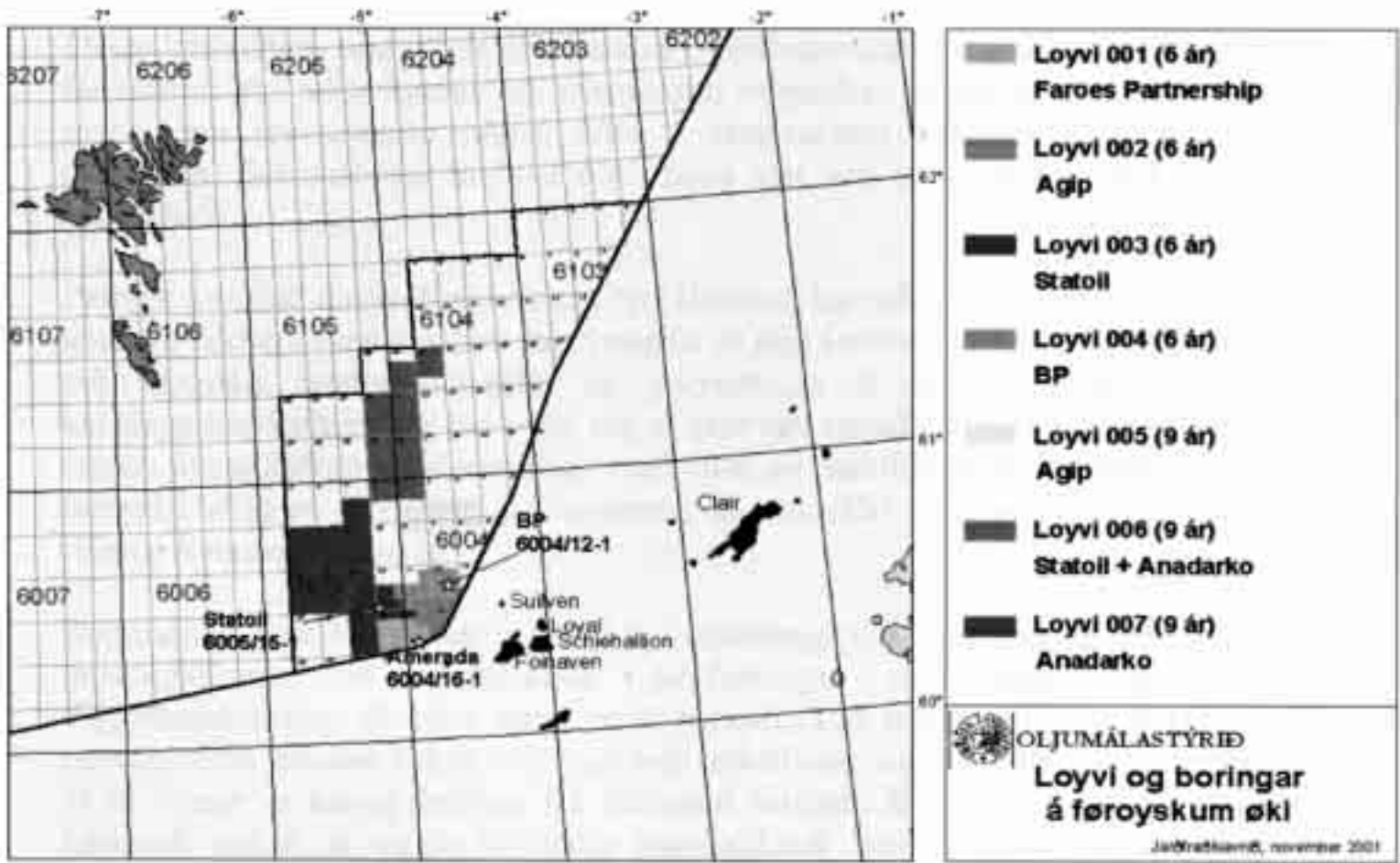
Longu í desember 1992, áðrenn yvirtøkuavtalan varð undirskrivað, setti landsstýrið Oljuráðleggingarnevndina, ið fekk til uppgávu at vera landsstýrinum til hjálpar við at gera

eina strategi til umsitingar av tilfeinginum í undirgrundini. Nóg mikið var at takast við: Føroyska sjókið var púra ókannað sum møguligt oljuøki, og galdandi lóggávan frá 1950 var avoldað. Nevndin lat landsstýrinum álit á jóansøku 1993 við tilmæli um mannagongdir og uppskoti um forkanningarlóg.

Lógin varð samtykt av løgtinginum í oktober sama ár, og longu várið eftir varð loyvi givið til seismiskar kanningar, eftir at tilboð vóru komin frá fleiri altjóða seismikkfeløgum. Samstundis var lítill, men arbeiðssom og dugnalig, oljufyrising sett á stovn. Hon gjørdi sítt ýtarsta fyrir at røkja føroysku áhugamálini, og hevur eisini dugað væl at gjørt brúk av vitan uttaneftir í samvinnu við feløg og stovnar uttanlands. Nevnt kann vera, at oljufyrisingin helst man hava verið so gott sum útreiðsluneutral fyri landskassan, tá hugsað verður um tær miljónaupphæddir, ið eru goldnar av útlendsku loyvishavunum í ymiskum gjøldum sambært loyvistreytum og kolvetnisskatti. Hetta man helst vera eitt eindømi í almennari fyrising í Føroyum.

Eftir at nútímans kolvetnislóg varð samtykt, endaði fyrsta útbjóðingarumfarið í august 2000 við tí úrsliti, at sjei loyvi vórðu latin fimm samtøkum umboðandi 12 oljufeløg. Annað umfarið var í januar í ár, og vórðu tá latin sjei loyvi til fimm samtøk umboðandi átta feløg.

Gamaní er olja enn ikki funnin í rakstrarverdum nøgdum, men higartil hava altjóða oljufeløgini ikki mist áhugan fyri føroyska økinum, so vónir eru fyri at olja verður funnin í størri nøgdum enn higartil.

Ognarrættur landsins til ráevnistilfeingið er sera týðningarmikil, tá hugsað verður um møguleikarnar fyri at vekja áhuga hjá altjóða oljufeløgum at gera tær risailøgur, ið leiting eftir olju á so torførum øki sum tí føroyska, krevur. Tað er nevniliga hesin ognarrættur, ið heimilar landsstýrinum at geva loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Kortið vísir fyrstu loyvini til boring á føroyskum øki